

TRAO ĐỔI Ý KIẾN

LTS. Trong những năm vừa qua, trên báo điện tử của Trung Quốc đã diễn ra cuộc tọa đàm về sự thích ứng của tôn giáo với chủ nghĩa xã hội. Xét thấy vấn đề này cũng là vấn đề Việt Nam cần tìm hiểu, Ban Biên tập cho đăng một số ý kiến xoay quanh vấn đề trên nhằm cung cấp thêm tư liệu để bạn đọc tham khảo.

TÔN GIÁO VÀ CHỦ NGHĨA XÃ HỘI^(*)

1. Làm thế nào để dẫn dắt tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội⁽¹⁾

Kể từ sau Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ III khóa XI của Đảng Cộng sản Trung Quốc đến nay, tích cực dẫn dắt tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội trở thành chính sách tôn giáo mà các khu tự trị và các châu tự trị kiên quyết thực hiện một cách toàn diện. Dựa vào pháp luật để tăng cường việc quản lý đối với các sự vụ tôn giáo, quảng đại nhân sĩ tôn giáo và quần chúng tín giáo yêu tổ quốc, bảo vệ Đảng, tuân thủ hiến pháp và pháp luật, tích cực tham gia vào sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội mang nét đặc sắc Trung Quốc, từng bước tiến lên con đường thích ứng cùng chủ nghĩa xã hội. Dẫn dắt tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội phải toàn diện và trên nhiều tầng nấc, yêu cầu cơ bản nhất là phải đưa hoạt động tôn giáo vào khuôn khổ của hiến pháp và pháp luật, phát triển hợp lý và hoạt động trong phạm vi nhất định.

Làm thế nào để làm tốt việc dẫn dắt tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội? Năm 1993, đồng chí Giang Trạch Dân khi bàn về vấn đề tôn giáo tại Hội nghị Toàn quốc về công tác chiến tuyến thống nhất đã nhấn mạnh 3 câu nói: “Một là, quán triệt một cách toàn diện, chính xác về chính sách tôn giáo cho các cấp bộ Đảng chấp hành; Hai là, dựa vào pháp luật để tăng cường quản lý đối với các sự vụ tôn

giáo; Ba là, tích cực dẫn dắt tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội”. Năm 2000, tại Hội nghị Toàn quốc về công tác chiến tuyến thống nhất, đồng chí Giang Trạch Dân một lần nữa làm rõ hàm nghĩa tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội: Một là, nhân sĩ giới tôn giáo và quần chúng tín giáo phải tuân thủ hiến pháp, pháp luật và chủ trương, chính sách của Nhà nước. Hai là, hoạt động tôn giáo phải phục tùng và phục vụ cho lợi ích cao nhất của quốc gia và lợi ích của toàn thể dân tộc, nhân sĩ giới tôn giáo phải tích cực khai thác và phát huy những nhân tố tích cực trong tôn giáo, đóng góp cho sự phát triển của xã hội, tình đoàn kết của dân tộc và sự thống nhất của Tổ quốc.

Những phân tích quan trọng này, trên nền tảng của mối quan hệ giữa khoa học giải thích tôn giáo và xã hội xã hội chủ nghĩa sẽ làm rõ hơn nhận thức về vấn đề tôn giáo cùng thích ứng với chủ nghĩa xã hội, làm sáng tỏ những yêu cầu cơ bản và phương hướng của sự thích ứng tôn giáo với chủ nghĩa xã hội, có ý nghĩa đặc biệt quan trọng đối với việc đẩy mạnh, dẫn dắt tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội sau khi bước vào thập kỉ mới.

Đồng chí Lý Thụy Hoàn, Nguyên Chủ tịch Hội liên hiệp chính trị toàn quốc đã

^{*}. Dấu đề là của Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo.

1. Báo mạng: www.moonedu.com. Thời gian công bố: 17/06/2006.

từng chỉ rõ: “Tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội, về căn bản phải làm được “bốn bảo vệ”, đó là bảo vệ sự nghiêm minh của pháp luật, bảo vệ lợi ích của nhân dân, bảo vệ sự đoàn kết dân tộc và bảo vệ sự thống nhất của Tổ quốc”.

Lịch sử đã chứng minh, tôn giáo Trung Quốc hoàn toàn có khả năng thích ứng với chủ nghĩa xã hội. Cần phải thấy rằng, đại bộ phận tín đồ tôn giáo Trung Quốc là nhân dân lao động, về căn bản họ có lợi ích thống nhất với quảng đại quần chúng tín giáo, sự khác biệt về tín ngưỡng tôn giáo chỉ là thứ yếu. Đây chính là chỗ dựa căn bản nhất để tôn giáo Trung Quốc có thể thích ứng với chủ nghĩa xã hội. Tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội sẽ lấy lợi ích chung làm cơ sở. Ngày nay, cơ sở đó là chủ nghĩa yêu nước và chủ nghĩa xã hội. Đây là nền tảng chính trị chung của chiến tuyến thống nhất, là lợi ích chung của nhân dân toàn quốc, tôn giáo đương nhiên cũng không phải là một ngoại lệ. Vì sự tồn tại và phát triển tự thân của tôn giáo, tôn giáo nhất thiết phải thích ứng với chủ nghĩa xã hội, có thể nói, hiện nay điều đó đã trở thành nhận thức chung của nhân sĩ giới tôn giáo, hơn nữa “không phải là chủ nghĩa xã hội cần tôn giáo thích ứng mà là tôn giáo phải thích ứng với chủ nghĩa xã hội”. Trên thực tế, hiện nay vấn đề quan trọng đang đặt ra là làm thế nào để thích ứng và thích ứng một cách tốt hơn. Xây dựng chủ nghĩa xã hội mang nét đặc sắc Trung Quốc, phù hợp với lợi ích căn bản của quảng đại quần chúng, trong đó bao gồm cả quần chúng tín giáo, từ nền tảng chính trị này của công tác tôn giáo mà nói, việc đưa ra “sự thích ứng” giữa tôn giáo và chủ nghĩa xã hội cũng chính là đã định vị cho tôn giáo, là đang khẳng định chức năng của tôn giáo trong xã hội xã hội chủ nghĩa: Tôn giáo hoàn toàn có thể trở thành lực lượng tích cực cho công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội. Để thực hiện được sự thích ứng giữa tôn giáo và chủ

nghĩa xã hội, từ góc độ những người theo tín ngưỡng tôn giáo mà nói, phải nhận thức được trước hết họ là công dân Trung Quốc, sau đó mới là giáo đồ; các đoàn thể tôn giáo cũng vậy, trước hết là đoàn thể xã hội của Trung Quốc, sau đó mới là đoàn thể tôn giáo. Phải yêu nước, yêu giáo, trong “thánh huấn” đạo Islam đã chỉ rõ: “Yêu nước là một bộ phận của đức tin, ngược lại nếu không yêu nước, đức tin khó có thể có được”. Vì vậy, có thể nói, yêu nước là thiên chức của đạo Islam, mỗi chức sắc, chức việc của giáo hội và quần chúng tín giáo phải bảo vệ lợi ích của nhân dân, sử dụng những nhân tố tích cực trong giáo điều tôn giáo và đạo đức tôn giáo để phục vụ cho Tổ quốc xã hội chủ nghĩa; Phải tuân thủ Hiến pháp, pháp luật, chủ trương, chính sách của Nhà nước, phải phục tùng sự quản lý của chính phủ, tích cực giúp sức cho công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội, đóng góp cho sự phát triển của xã hội, sự đoàn kết của dân tộc và sự thống nhất của Tổ quốc, phải phục tùng và phục vụ cho lợi ích cao nhất của quốc gia và lợi ích của toàn thể dân tộc. Nhân sĩ giới tôn giáo và quần chúng tín giáo cùng với nhân dân các dân tộc phải có thái độ kiên quyết rõ ràng trong việc phản đối các hoạt động chia rẽ dân tộc, các hoạt động phi pháp lợi dụng tôn giáo nhằm xâm hại lợi ích của Tổ quốc xã hội chủ nghĩa và của nhân dân, đóng góp tích cực vào tình đoàn kết dân tộc, sự phát triển của xã hội và sự thống nhất của Tổ quốc. Đồng thời, nhân sĩ giới tôn giáo cần phải nỗ lực khai thác và phát huy những nhân tố tích cực trong tôn giáo, trên cơ sở tự nguyện tự giác, loại bỏ dần những nội dung không còn phù hợp với xã hội xã hội chủ nghĩa trong các giáo điều, giáo lý, nỗ lực đưa ra lời giải thích phù hợp với yêu cầu phát triển tiến bộ của xã hội đối với các giáo lý tôn giáo.

Vậy, làm thế nào để đạo Islam thích ứng với chủ nghĩa xã hội? Là một trong ba tôn giáo lớn trên thế giới, trải qua quá

trình tích đọng của lịch sử, sự giao lưu và hội nhập của văn hóa, đạo Islam của Trung Quốc có nét đặc sắc riêng, giáo phái và môn phái rất đông đảo, chế độ tôn giáo hoàn chỉnh, hơn nữa mật độ phân bố không gian của dân số tín giáo khá cao. Do vậy, để đạo Islam thích ứng với chủ nghĩa xã hội cần phải:

1. Đẩy mạnh tuyên truyền chính sách, pháp luật đối với đạo Islam; quần chúng tín giáo của đạo Islam trước hết là công dân của Trung Quốc nhưng do tín ngưỡng đối với tôn giáo; đạo đức luân lí, quan niệm giá trị và phương thức hành vi của họ vừa chịu ảnh hưởng của những quy phạm về chính sách, pháp luật; vừa chịu ảnh hưởng của giáo lí, giáo điều của đạo Islam, điều này rất có thể sẽ làm cho trong bản thân mỗi công dân của đạo Islam diễn ra hiện tượng song trùng trong nhận thức về quan niệm giá trị. Cụ thể là, phương thức hành vi của họ vừa có thể sẽ thực hiện sự nhất trí giữa pháp luật quốc gia và luật lệ tôn giáo, vừa có thể sẽ phản ánh sự không nhất trí giữa pháp luật quốc gia và luật lệ tôn giáo. Do vậy, đạo Islam sẽ đối mặt với vấn đề phải tiến hành phán đoán giá trị và đưa ra sự lựa chọn của mình đối với phương thức hành vi của bản thân mình. Trình độ hiểu biết đối với quốc pháp và giáo pháp cũng như nhận thức về vị trí của chúng sẽ quyết định sự lựa chọn cuối cùng của đạo Islam. Nếu như chỉ hiểu biết về giáo pháp và coi đó là nguyên tắc hành vi cao nhất thì họ sẽ lựa chọn phương thức hành vi phù hợp với giáo pháp và như vậy rất có thể sẽ trái với pháp luật quốc gia. Từ đó có thể thấy, muốn quán triệt sâu rộng chính sách tôn giáo tín ngưỡng của Đảng thì trước hết phải ra sức tuyên truyền đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng và hiến pháp, pháp luật của Nhà nước cho nhân sĩ tôn giáo và quần chúng tín giáo, làm cho quảng đại quần chúng tín giáo đều hiểu rằng chính sách của Đảng và pháp luật của Nhà nước là

chuẩn mực hành vi mà nhân dân toàn quốc đều phải tuân thủ.

2. Ra sức phát huy vai trò của các đoàn thể tôn giáo, các nhân sĩ giới tôn giáo và chức sắc, chức việc của giáo hội. Tổng quan giáo lí cơ bản của đạo Islam, “thừa nhận duy nhất một giáo chủ và lấy thiện tâm là gốc căn bản” là xuất phát điểm căn bản trong mọi hành vi của người theo đạo Islam. Muốn làm cho những tín đồ theo đạo Islam đoàn kết lại, thực hiện sự thích ứng với chủ nghĩa xã hội thì cần phải phát huy vai trò của các đoàn thể tôn giáo, các nhân sĩ giới tôn giáo và chức sắc, chức việc của giáo hội. Những nhân sĩ có địa vị cao trong giới tôn giáo vốn có khả năng tập hợp quần chúng tín giáo, có sức ảnh hưởng vô cùng lớn đối với quan niệm giá trị, phương thức hành vi của quần chúng tín giáo. Tăng cường giáo dục ý thức tuân thủ pháp luật và chủ nghĩa yêu nước đối với các nhân sĩ giới tôn giáo, làm cho họ trong khi triển khai các hoạt động tôn giáo và thực thi chức trách tôn giáo của mình cần phải tiến hành trong khuôn khổ cho phép của chính sách, hiến pháp, pháp luật; quyết không để có sự xung đột, mâu thuẫn. Khi xử lí mối quan hệ giữa Đảng và chính phủ, luôn luôn kiên định: “Đoàn kết, hợp tác về chính trị, tôn trọng lẫn nhau về tín ngưỡng”. Thực hiện cùng với việc thực thi và hưởng thụ các quyền dân chủ mà Đảng và Chính phủ giao phó phải có trách nhiệm đối với Nhà nước và quần chúng tín giáo, là tấm gương sáng về lòng yêu nước, ý thức tuân thủ pháp luật, lòng yêu giáo, hướng thiện, tích cực dẫn dắt hoạt động tôn giáo phục tùng và phục vụ cho lợi ích cao nhất của quốc gia, không thể vì lợi ích của giáo phái hoặc lợi ích cá nhân làm tổn hại đến lợi ích của quần chúng tín giáo, chia rẽ mối đoàn kết giáo phái. Đoàn thể tôn giáo có chức năng cầu nối, thông qua đó, tín đồ đạo Islam có thể làm nhiều việc tốt, hành thiện tích đức cho đời.

2. Tích cực dẫn dắt tôn giáo thích ứng cùng chủ nghĩa xã hội⁽²⁾

Do hạn chế của lịch sử, các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác vẫn chưa thể luận giải một cách toàn diện về vấn đề mối quan hệ giữa tôn giáo và chủ nghĩa xã hội, các nước xã hội chủ nghĩa khác cũng còn thiếu những kinh nghiệm thành công. Những nhà cách mạng như Mác, Ăngghen và Lênin chủ yếu nhìn từ góc độ hình thái ý thức, chính trị xã hội; dựa trên quan điểm giai cấp và đấu tranh giai cấp, phương pháp phân tích giai cấp để nghiên cứu về vấn đề tôn giáo đương thời và những vấn đề tôn giáo nói chung; còn đối với việc sau khi giai cấp công nhân giành được chính quyền, đặc biệt là vấn đề tôn giáo sau khi bước vào giai đoạn xã hội xã hội chủ nghĩa thì tuy đã đưa ra những nguyên tắc cơ bản về mặt nhận thức và giải pháp, đồng thời có những dự đoán khoa học nhất định nhưng rất cuộc vẫn chưa có kết quả thực tiễn.

Ngay từ thời kì cách mạng chống chủ nghĩa thực dân kiểu mới, chính đảng của Trung Quốc đã nghiên cứu vấn đề tôn giáo dựa trên sự vận dụng lí luận cơ bản của chủ nghĩa Mác đối với tôn giáo, kết hợp với thực tiễn của Trung Quốc cũng như dựa trên những yêu cầu phát triển của cách mạng đương thời để thận trọng và nghiêm túc giải quyết vấn đề tôn giáo. Sau khi nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa được thành lập, Đảng Cộng sản Trung Quốc trong quá trình tìm tòi con đường chủ nghĩa xã hội cũng đã có những khảo nghiệm hữu ích về mặt lí luận và thực tiễn đối với vấn đề mối quan hệ giữa tôn giáo và chủ nghĩa xã hội, tuy khó tránh khỏi những vấp vấp nhưng cuối cùng cũng đưa ra được những luận đoán khoa học để tích cực dẫn dắt tôn giáo thích ứng cùng chủ nghĩa xã hội. Đây vừa là những sáng tạo lớn về mặt lí luận, đồng thời là hành động thực tiễn đầy hiệu quả. Tích cực dẫn dắt tôn giáo thích ứng cùng chủ nghĩa xã hội là những luận

đoán khoa học được rút ra từ việc tổng kết những thành tựu của công tác tôn giáo xuất phát từ tình hình thực tiễn của đất nước trong giai đoạn đầu của chủ nghĩa xã hội, là phương hướng đúng đắn trong quá trình phát triển của lịch sử tôn giáo Trung Quốc. Nhìn lại lịch sử tôn giáo Trung Quốc và trên thế giới có thể phát hiện ra một quy luật chung, đó là tôn giáo đều phải thích ứng với xã hội và thời đại mà ở đó nó sinh sống thì mới có thể tồn tại và phát triển được. Trung Quốc là nước xã hội chủ nghĩa, tôn giáo ở Trung Quốc tồn tại và hoạt động trong điều kiện của chủ nghĩa xã hội, nhất thiết phải thích ứng với chủ nghĩa xã hội. Đây vừa là yêu cầu khách quan của xã hội xã hội chủ nghĩa đối với tôn giáo, vừa là yêu cầu khách quan đối với sự tồn tại tự thân của các tôn giáo ở Trung Quốc.

Tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội thực chất là giải quyết vấn đề tôn giáo trong thời kì chủ nghĩa xã hội, đồng thời là bước tiến trong nhận thức và sự phát triển về mặt lí luận của Đảng Cộng sản Trung Quốc đối với vấn đề tôn giáo. Sau Đại hội Đại biểu toàn quốc lần III khoá XI của Đảng Cộng sản, Trung Quốc đã có những biến đổi to lớn trên mọi phương diện về kinh tế, chính trị và xã hội. Do sự thiết lập của chế độ xã hội chủ nghĩa, những bước tiến của công cuộc cải cách mở cửa và sự phát triển của nền kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa, nguồn gốc giai cấp của sự tồn tại tôn giáo ở Trung Quốc đã bị triệt tiêu; nguồn gốc tự nhiên, nguồn gốc xã hội và nguồn gốc nhận thức của sự tồn tại tôn giáo cũng có những biến đổi lớn. Về mặt chính trị, tôn giáo không còn là công cụ thống trị của các thế lực phong kiến và chủ nghĩa đế quốc mà trở thành sự nghiệp sáng tạo của quần chúng tín giáo. Các nhân sĩ yêu nước của giới tôn giáo và quảng đại quần chúng tín giáo bảo vệ cho Đảng Cộng sản,

2. Báo mạng: www.dzh.mop.com. Thời gian công bố: 04/04/2006.

bảo vệ cho chế độ xã hội chủ nghĩa, trở thành một bộ phận cấu thành quan trọng của chiến tuyến yêu nước thống nhất. Xã hội xã hội chủ nghĩa tạo điều kiện thuận lợi để phát huy mặt tích cực của tôn giáo và hạn chế những nhân tố tiêu cực của tôn giáo. Năm 1990, Đảng Cộng sản Trung Quốc trong “Thông báo về công tác tăng cường chiến tuyến thống nhất” chỉ rõ: “Phải dẫn dắt các đoàn thể và nhân sĩ tôn giáo yêu nước vừa yêu giáo vừa yêu nước, đưa hoạt động tôn giáo vào khuôn khổ hiến pháp và pháp luật, cùng đồng hành với chế độ xã hội chủ nghĩa”. Đồng chí Giang Trạch Dân trong Hội nghị Toàn quốc về công tác chiến tuyến thống nhất năm 1993 khẳng định: “Tích cực dẫn dắt tôn giáo thích ứng với chủ nghĩa xã hội”, đồng thời chỉ rõ: “Tôn giáo là một hiện tượng lịch sử, sẽ còn tồn tại lâu dài trong thời kỳ đầu của chủ nghĩa xã hội, nếu như tôn giáo không thích ứng với chủ nghĩa xã hội thì sẽ dẫn đến xung đột. Thích ứng hoàn toàn không có nghĩa là tín đồ tôn giáo phải vứt bỏ những tư tưởng thần luận và tín ngưỡng tôn giáo mà đòi hỏi về mặt chính trị họ phải yêu Tổ quốc, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ Đảng; đồng thời, cải cách những chế độ tôn giáo và giáo điều tôn giáo không thích ứng với chủ nghĩa xã hội, sử dụng những nhân tố tích cực trong giáo điều tôn giáo, giáo lý tôn giáo, đạo đức tôn giáo để phục vụ cho chủ nghĩa xã hội”. Năm 1999, tại buổi tọa đàm cùng uỷ viên tôn giáo dân tộc của Hội nghị lần II khóa IX Hội Liên hiệp chính trị toàn quốc, đồng chí Giang Trạch Dân chỉ rõ thêm hàm nghĩa của từ “thích ứng”: Một là, quần chúng tín giáo phải tuân thủ hiến pháp, pháp luật, chủ trương, chính sách của nhà nước xã hội chủ nghĩa. Pháp luật bảo đảm tự do tín ngưỡng tôn giáo, tôn giáo phải hoạt động trong khuôn khổ của pháp luật. Hai là, hoạt động tôn giáo phải phục tùng và phục vụ cho lợi ích cao nhất của quốc gia và lợi ích của toàn thể dân tộc. Các nhân sĩ trong giới tôn giáo phải yêu nước, tiến bộ;

phải đóng góp tích cực cho sự phát triển của xã hội, cho tình đoàn kết toàn dân tộc và sự thống nhất của tổ quốc.

Tháng 11/2001, tại Hội nghị Toàn quốc về công tác tôn giáo do Đảng Cộng sản và Quốc vụ viện Trung Quốc tổ chức, đồng chí Giang Trạch Dân trong lời phát biểu một lần nữa chỉ rõ về lý luận của vấn đề “thích ứng”, được khái quát thành “hai nền tảng”, “hai yêu cầu”, “hai ủng hộ”. “Hai nền tảng” tức là việc hình thành và xây dựng chế độ xã hội chủ nghĩa ở Trung Quốc mang nét đặc sắc của chủ nghĩa xã hội Trung Quốc, phù hợp với lợi ích căn bản của toàn thể quần chúng nhân dân trong đó có quần chúng tín giáo, đây là nền tảng mà công tác tôn giáo Trung Quốc phải làm tốt. Các tôn giáo ở Trung Quốc thông qua việc cải cách và sự tiến bộ tự thân, phát huy các nhân tố tích cực của nó, đặt nền tảng nhất định cho chủ nghĩa xã hội. “Hai yêu cầu”, đó là yêu cầu nhân sĩ giới tôn giáo và quần chúng tín giáo yêu tổ quốc, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ Đảng Cộng sản; tuân thủ hiến pháp, pháp luật và chủ trương, chính sách của Nhà nước. Yêu cầu hoạt động tôn giáo của các nhân sĩ giới tôn giáo và quần chúng tín giáo phải phục tùng và phục vụ cho lợi ích cao nhất của quốc gia và lợi ích của toàn thể dân tộc. “Hai ủng hộ” đó là ủng hộ, giúp đỡ nhân sĩ giới tôn giáo tích cực giải thích những giáo lý tôn giáo phù hợp với yêu cầu phát triển tiến bộ của xã hội, ủng hộ nhân sĩ giới tôn giáo và quần chúng tín giáo cũng như nhân dân các dân tộc kiên quyết phản đối mọi hành động phi pháp lợi dụng tôn giáo nhằm làm tổn hại đến Tổ quốc xã hội chủ nghĩa và lợi ích của nhân dân, tích cực đóng góp cho sự đoàn kết của dân tộc, sự phát triển của xã hội và sự thống nhất của Tổ quốc./

Người dịch: Thanh Hằng

**Trung tâm Nghiên cứu Tôn giáo Tín ngưỡng
Học viện HC-CT QG Hồ Chí Minh**